

Jednoduchost jako cesta vpřed

SIMPLICITY AS WAY FORWARD

Vstupujeme do nového roku 2026 v době, kdy se evropské zemědělství znovu ocitá na významné křižovatce. O křižovatkách přitom mluvíme v posledních letech poměrně často. Stále více se však zdá, že se posouváme na stále složitější dopravní uzly, které už nejsou řízeny semaforem a jejichž provoz jako by postrádal jasná a čitelná pravidla. Tlak na environmentální požadavky, narůstající administrativní povinnosti, klimatické výzvy i proměny světových trhů sice opakovaně prokázaly odolnost evropského zemědělství, zároveň však stále zřetelněji vnímáme, že složitost regulací a byrokratická zátěž v mnoha oblastech přerůstají svou původní logiku i zamýšlený účel.

S novým rokem přicházejí nová přání a mnohdy i předsevzetí. Dovolím si proto vznést jednu praktickou, ale podle mého soudu klíčovou výzvu: hledejme cesty, jak věci zjednodušovat. A protože je nám sektor cukrovky a cukru mimořádně blízký, dodávám zároveň to nejdůležitější – nechceme a nesmíme se vzdávat vysokých standardů, které jsme si v průběhu let vybudovali. Jednoduchost totiž není synonymem laxnosti. Jednoduchost je výrazem důvěry ve schopnosti odborníků, ve funkčnost trhu a v racionalitu rozhodování tam, kde skutečně vzniká hodnota – tedy v terénu, na poli a ve výrobě. Přehlednější a stabilnější prostředí nám neubírá ambice, naopak je posiluje a umožňuje soustředit se na skutečnou práci.

V poslední době mám stále silnější pocit, že nám v Evropě chybí potřebný nadhled – a s ním i ochota hledat inspiraci i mimo náš vlastní, dobře známý rámec. Právě proto stojí za pozornost vývoj v zahraničí, který na sebe v uplynulém roce opakovaně přitahoval pozornost médií i odborné veřejnosti. Spojené státy se dostávaly do popředí jednou jako příklad razantnější hospodářské politiky, jindy jako země s odlišným přístupem k regulaci. Pokud tyto emoce na chvíli odložíme, dává velmi dobrý smysl podívat se na oblast, kterou detailně známe – na cukrovku a cukr – a klidně a věcně porovnat, jak je tento sektor podporován a regulován v USA a jak v Evropě.

US Sugar Program – devadesát let stability

Americký systém podpory cukru patří k nejdéle trvajícím formám státní regulace zemědělské komodity na světě. Jeho kořeny sahají do období Velké hospodářské krize, kdy byl v roce 1934 přijat tzv. Sugar Act, jehož cílem bylo stabilizovat zkolabované ceny, ochránit příjmy pěstitelů cukrovky i třtiny a zajistit zásobování domácího trhu. Tento zákon, v různých obměnách, tvořil základ regulace trhu s cukrem až do roku 1974. Po jeho zrušení následovalo krátké období výrazné liberalizace, které se vyznačovalo vysokou cenovou volatilitou, prudkými dovozními výkyvy a destabilizací domácí produkce. Právě tato zkušenost vedla v první polovině 80. let k obnovení regulace v nové podobě. Základ dnešního U.S. Sugar Program byl legislativně ukotven ve Farm Bill z roku 1985, který zavedl kombinaci cenové ochrany

prostřednictvím tzv. non-recourse loans, objemové regulace trhu a dovozních tarifních kvót. Přestože se jednotlivé parametry programu v průběhu desetiletí upravovaly, jeho základní architektura funguje v jádru nepřetržitě dodnes.

Program stojí na třech základních pilířích. Prvním jsou tzv. non-recourse loans (tzv. úvěry bez regresu), které poskytuje ministerstvo zemědělství zpracovatelům proti zástavě cukru za předem stanovenou cenu – tzv. loan rate. Klesne-li tržní cena pod tuto úroveň, může výrobce cukr místo splácení úvěru odevzdat státu. Tím vzniká garantovaná minimální cena. Druhým pilířem jsou marketingové alokace, tedy omezení množství cukru, které smí jednotlivé podniky uvést na trh, aby se předešlo nadprodukcí a cenovým kolapsům. Třetím pilířem je celní ochrana a tarifní kvóty – dovoz levného cukru ze třetích zemí je povolen jen v omezeném množství a nad kvótu zatížen velmi vysokým clem.

Každoročně ministerstvo zemědělství (USDA) stanovuje tzv. Overall Allotment Quantity (OAQ) – maximální objem cukru, který může být v daném fiskálním roce uveden na americký trh pro domácí lidskou spotřebu. Podle zákona musí OAQ odpovídat nejméně 85 % odhadované domácí spotřeby cukru. OAQ se dělí mezi cukr z řepy (~54,35 %) a z třtiny (~45,65 %) a následně jsou tyto objemy přerozděleny mezi jednotlivé zpracovatelské podniky. V posledních letech (např. FY 2025) byla OAQ stanovena na 10,45 mil. STRV (Short Tons, Raw Value). To odpovídá přibližně 9,5 mil. t „raw value“ cukru, z čehož část odpovídá řepnému cukru a část třtinovému, a část kvóty bývá v některých letech doplněna dovozem.

Dalším stabilizačním prvkem programu je minimální garantovaná cena – tzv. loan rate. Ta se u třtinového cukru po většinu posledních tří dekád pohybovala v relativně úzkém pásmu přibližně mezi 18–20 ¢·lb⁻¹ (zhruba 400–440 USD·t⁻¹). U řepného cukru byla tato garantovaná cena tradičně nastavena výše, dlouhodobě přibližně v rozmezí 22–26 ¢·lb⁻¹ (cca 485–575 USD·t⁻¹). Nejnovější legislativní úprava platná od roku 2025 tyto hranice výrazně navyšuje: u třtinového cukru na 24 ¢·lb⁻¹ (529 USD·t⁻¹), a u řepného cukru na 32,77 ¢·lb⁻¹, tedy zhruba 723 USD·t⁻¹.

Světová cena surového cukru vykazovala výrazně vyšší volatilitu a dlouhodobě se pohybovala pod touto americkou minimální cenou, jen v některých výjimečných letech ji krátkodobě překračovala. Výsledkem je, že domácí trh v USA byl po velkou část posledních dekád chráněn stabilní cenovou kotvou, která výrazně tlumila výkyvy světového trhu a vytvářela vysokou míru předvídatelnosti pro pěstitelé i zpracovatele.

Ekonomika oddělená od životního prostředí

Zásadní rozdíl oproti Evropě spočívá v tom, že US Sugar Program není environmentální politikou. Ochrana půdy, vody a krajiny běží odděleně prostřednictvím tzv. conservation compliance a dobrovolných programů. Ekonomická stabilizace trhu

a environmentální politika jsou tedy v USA administrativně oddělené světy. Výsledkem je systém, ve kterém pěstitel cukrovky velmi přesně ví, jaká pravidla budou platit za dva, pět či deset let. Riziko investic je zde nízké především díky stabilitě pravidel – nikoliv díky jejich složitosti.

Evropa – po zrušení kvót jiným směrem

Evropský model se po roce 2017 vydal zcela jinou cestou. Po desetiletích kvót, minimálních cen a exportních subvencí došlo ke zrušení produkčních kvót na cukr a isoglukosu. Tím se evropský trh otevřel světové konkurenci, zvýšila se cenová volatilita a sektor se stal daleko citlivějším na výkyvy světového trhu.

Současně se podpora přesunula do obecného rámce SZP. Na rozdíl od USA je zde však ekonomická podpora přímo svázána s environmentálními podmínkami – prostřednictvím systému GAEC (nově DZES), eko-schémat, agro-environmentálně-klimatických opatření, nitrátové směrnice, rámcové směrnice o vodách a klimatické legislativy.

Tlak na omezování pesticidů, hnojiv, emisí i energetické náročnosti je v EU výrazně vyšší než v USA. Ilustrací rozdílné filozofie je například zákaz neonicotinoidů v cukrovce po rozhodnutí Soudního dvora EU z roku 2023, který prakticky ukončil možnost jejich používání i přes dříve udělované výjimky. Evropská regulace stojí na principu předběžné opatrnosti, zatímco americká na řízení rizika.

Dva světy, jedno poučení

Zatímco Spojené státy chrání sektor cukru především ekonomickými a obchodními nástroji a environmentální politiku řeší v samostatném režimu, Evropská unie po zrušení kvót chrání cukr obchodně podstatně méně, avšak zároveň jej svazuje hustou sítí environmentálních, klimatických a administrativních pravidel. Výsledkem je, že:

- v USA panuje vysoká cenová stabilita a nízká regulační nejistota,
- v EU naopak vysoká cenová volatilita, silnější konkurence dovozu a zároveň výrazně vyšší administrativní a regulační zátěž producentů i zpracovatelů.

Nejde o to americký model mechanicky přenášet do evropských podmínek. Jde o to vzít si z něj to podstatné – odvahu ke stabilním, jednoduchým pravidlům, která dávají jistotu investicím, umožňují dlouhodobé plánování a nestrhávají pozornost od samotné odborné práce k neustálému vyplňování formulářů a sledování každoročních změn.

Draghiho zpráva – přesná diagnóza Evropy

Do této debaty přesně zapadají i závěry Draghiho zprávy o konkurenceschopnosti, která otevřeně pojmenovává přeregulovanost, investiční nejistotu a přebujelou byrokracii jako jednu z hlavních příčin slábnutí evropské ekonomiky. Zpráva zdůrazňuje, že regulace se v mnoha oblastech stala sama sobě cílem, místo aby byla nástrojem k dosažení rozumných a srozumitelných pravidel. Zemědělství je zde označeno za strategické odvětví z hlediska potravinové bezpečnosti, energetiky, zaměstnanosti i stability venkova. Současně však zpráva varuje, že nejistota pravidel a nepřehledná regulace podkopávají ochotu investovat do modernizace, digitalizace a dekarbonizace. To jsou přesně oblasti, ve kterých je evropský cukrovarnický i pěstitelský sektor technicky připravený obstát – ale často naráží spíše na limity administrativní než technologické.

Závěr – jednoduchost není slabost

Cukrovka i cukr jsou v českých podmínkách technologicky vyspělé, kapitálově náročné a strategicky důležité obory. Umíme být efektivní, inovativní i environmentálně odpovědní. To, co nám dnes často chybí, není technika ani znalosti – ale stabilní, srozumitelný a dlouhodobě předvídatelný rámec pravidel.

Do roku 2026 bychom proto měli vstupovat s cílem vrátit do evropského i českého zemědělství více rozumu, předvídatelnosti a jednoduchosti, aby Evropa zůstala konkurenceschopná a soběstačná. Přeji vám všem do nového roku pevné zdraví, stabilní podmínky pro podnikání a především dostatek energie a odvahy posouvat náš sektor vpřed.

Martin Kolář, Tereos TTD, a. s.